

V Ý R O Č Í

VALENTIN POSPÍŠIL (* 26.3.1912 Popovice u Přerova)

Dne 26. března se dožil osmdesáti let předseda bryologicko-lichenologické sekce ČSBS RNDr. Valentin Pospíšil, CSc. Jeho záslužná a mnohostranná práce na poli botaniky byla podrobně zhodnocena při příležitosti jeho šedesátin a sedmdesátin (viz Preslia 44: 379-382, 1972 a 55: 181-183, 1983). Zpočátku učitel, později pracovník Státního památkového ústavu v Brně a konečně přednosta botanického oddělení Moravského muzea v Brně (až do odchodu do důchodu v roce 1980) se ve své činnosti postupně stále více zaměřoval na bryologii, která pak zhruba v posledních 30 letech v jeho práci zcela dominovala. Počínaje rokem 1960 zhruba každoročně uveřejňuje práci o vybraných zástupcích československých mečů. Vybírá si obvykle ty zástupce, které lze využít jako indikátorů fytogeografických či klimatických oblastí. Kromě fytogeografie ale řeší i problémy ekologické, taxonomické i ochranné. Jeho zásluhou je, že Morava a Slezsko má perfektně zpracovaný podkladový materiál k rozšíření mečů (byl použit autorem, spolu s bohatými terénními zkušenostmi, k sestavení podkladu o ohrožených druhích mechorostů na Moravě a ve Slezsku).

Dr. Pospíšil se intenzivně věnuje i bryofloristickému výzkumu řady oblastí na Moravě a na Slovensku. Nashromáždil fantastické množství materiálu, z něhož je bohužel jen malá část publikována. Na rozdíl od řady kolegů nejsou cílem jeho exkurzí bryologicky atraktivní oblasti, naopak jeho údaje pomáhají vyplnit "bílá místa" v kartogramech rozšíření jednotlivých druhů.

Není cílem této krátké vzpomínky vyčíslit veškerý přínos dr. Pospíšila pro československou bryologii. Avšak dvě skutečnosti nelze opominout. Prvá z nich je jeho snaha o získání a výchovu mladé bryologické generace. Ač nepůsobil nikdy na vysoké škole, podílel se jako externí konzultant na vedení bryologicky zaměřených prací na Masarykově universitě. V posledních letech pak se svými žáky organizuje v Brně a Olomouci sérii praktik na učování mechorostů pro začátečníky i pokročilé. Druhou významnou skutečností je fakt, že dr. Pospíšil je od založení bryologicko-lichenologické sekce v roce 1988 jejím předsedou. Za tuto obětavou činnost, kterou vykonává - jako ostatně všechno, do čeho se kdy pustil - svědomitě, obětavě a často až přepečlivě, mu patří dík všech členů. A zároveň přání, aby mu v příštích letech sloužilo zdraví a mnoho životní spokojenosti mu přinášela nejen práce v bryologii.

Jiří Váňa

ZDENĚK PILOUS (* 5.2.1912 Březové Hory u Přibrami)

"V plné duševní i tělesné svěžesti se dožil dne 5. února sedmdesáti let Zdeněk Pilous, jeden z našich nejvýznamnějších bryologů...". Touto větou byla uvedena stať k výročí Z.Pilouse před deseti lety. Myslím, že kromě té sedmdesátky v ní i dnes není nutno nic opravovat.

Nepřisluší mi hodnotit dílo Z.Pilouse a jeho přínos na poli bryologie, taková pojednání ostatně doporučuji k nahlédnutí (viz Preslia 44: 279-285, 1972 a 54: 281-284, 1982), omezím se pro tento účel jen na několik základních dat a osobních poznámek. Velmi stručně k biografii. Zdeněk Pilous se narodil 5.2.1912 v Březových Horách u Přibrami, po měšťanské škole následuje studium na učitelském ústavu v Přibrami a v r. 1934 zaměňuje rodné Brdy za Malou Fatru, kde přijímá v obci Nezбудská Lúčka místo učitele na církevní škole. Od r. 1938 potom opět učí v Cechách, na různých školách na Libochovicku a po válce přechází na měšťanku v

Hostinném v Podkrkonoší. V letech 1965-1972 působí v trutnovském muzeu; dnes žije v Hostinném. Vlastně už od dětských let se u něj vyhraňuje touha po poznání okolní přírody, která je během studia na učitelském ústavu směřována na mikroskopické houby, lišejníky a mechorosty. Později se v centru jeho zájmu ocitají hlavně mechy. Obdivuhodné je, jak se Z.Pilousovi podařilo přes složité životní peripetie, časové vytížení náročným učitelským povoláním i práci na poli ochrany přírody a při osvětově-vlastivědné činnosti, vypracovat na neprofesionálního bryologa takového formátu. Z jeho obsáhlé bibliografie prací (přes 150 titulů!) lze jen těžko vybírat, ale snad nejvýraznější z této řady floristických, fyto geografických i taxonomických prací vystupuje známé zpracování mechů v "Klíči na určování mechorostů ČSR" z r. 1960 a zpracování čs. rašeliníků z r. 1971.

Velkým zážitkem je návštěva Z.Pilouse v jeho domku, kde je podkrovní pokojík a přilehlá chodba přeměněna na pravý "bryologický ráj". Návštěvník je obklopen ohromným herbářem, nepřebýrným množstvím literatury a se zdí na něj shlížící rozsáhlé kolekce podobizen téměř všech slavných bryologů. Jakmile se po zimě objeví slunko, těžko byste Z.Pilouse našli doma. Museli byste se přesunout často značně na východ a pátrat v některém z jeho oblíbených koutů Slovenska. Takový elán můžeme Z.Pilousovi všichni jen závidět.

Závěrem tedy přeje pevné zdraví a stálý elán do dalších úspěšných bryologických sezón!

zs

MILOSLAV VONDRÁČEK (* 5.1.1922 Plzeň)

5. ledna 1992 oslavil své sedmdesátiny náš milý kolega, plzeňský botanik Miloslav Vondráček. Celý život pracoval jako horizontkář ve Škodovce. Získávání přírodovědných poznatků se mohl věnovat pouze ve volném čase. Přesto je jeho biologické vzdělání velmi všestranné. Při společných exkurzích se nezištně dělí nejen o vědomosti botanické, týkající se zejména mechorostů a ostružiníků, ale i o znalosti zoologické. Navíc je příjemným a milým společníkem.

Úctíhodný je souhrn publikací M.Vondráčka; z rozsáhlejších prací, na nichž se jubilant podílel, je třeba zmínit alespoň jeho spolupráci při výzkumu Doliny Siedmich prameňov v Belanských Tatrách nebo výrazný podíl na publikaci o bryoflore Íráku. Soustavný zájem o mechorosty západních Čech, zejména Plzeňska a Šumavy, vyústil v řadu menších či větších prací o těchto regionech.

Po dokončení dílka o dějinách bryologického výzkumu západních Čech a Šumavy, rozšířil M.Vondráček svoji dokumentační činnost na území celé republiky. V posledních letech se také intenzivně zabývá studiem rozšíření pravně determinovatelných druhů rodu *Orthotrichum* v Československu.

Kromě odborné práce se věnoval a stále ještě věnuje Sláva Vondráček také mladým lidem, kterým ochotně předává své botanické zkušenosti a pomáhá při počáteční orientaci v oboru.

Nezbývá, než se sklonit před celoživotní činností M.Vondráčka a popřát mu ještě mnoho let pevné zdraví a spoustu radosti nejen ve chvílích botanického bádání.

Bibliografie prací do r. 1979 a životopisná data viz Preslia 54: 91-94, 1982.

Lenka Pujmanová

ERNST BAUER (+ 1942)

Narodil se 13.8.1860 v Písku v německé rodině ředitele gymnasia, vyrůstal ale v českém prostředí, což se odrazilo i v jeho kladném poměru k Čechům. Po vystudování práv v Praze dosáhl významného postavení v Zemském úřadu v Praze. Jako člen německého přírodovědného spolku Lotos se brzy spřátelil s o dva roky mladším V.Schiffnerem. Zaměřil se na bryologický výzkum středních Čech (hlavně

okolí Prahy), dále na západní Čechy a na Slovensko. O těchto místech uveřejnil několik prací s řadou nových objevů. V r. 1897 vydal první centurii exsikátové sbírky "Bryotheca bohémica" a další centurie následovaly v letech 1899 a 1901. Tato sbírka mu vynesla finanční efekt a získal též velké množství mechů celého světa výměnou od předních zahraničních bryologů. Podnícen tímto úspěchem začal r. 1903 vydávat široce založený exsikátový soubor "Musci europaei exsiccati", který posléze dosáhl neuvěřitelného čísla 2400. Do této sbírky přispívala postupně řada předních bryologů Evropy, bylo v ní ale i mnoho mechů z území Čech. Většina takto vydaných mechů byla revidována předními bryology (dlouho spolupracoval např. s L. Loeskem). Cenné jsou i četné taxonomické poznámky, uveřejňované v příložených "Schedae und Bemerkungen". V r. 1924 rozšířil tento soubor i na Ameriku. Na jeho počest bylo pojmenováno i několik mechorostů jeho jménem. Když r. 1925 odešel do penze, přestěhoval se do Albrechtic ve Slezsku a plně se věnoval vydávání svého exsikátu. Po onemocnění se léčil nedalekém Pruském Slezsku, kde v r. 1942 také zemřel. Nepodařilo se mu vypátrat, kde je pohřben. Dokladový Bauerův herbář je uložen ve sbírkách Slezského muzea v Opavě (OP) a v botanickém oddělení Národního muzea v Praze (PR).

Zdeněk Pilous

EMANUEL SENFT (+ 22.7.1922 Praha)

viz Bryonora 4: 9

VÁCLAV SPITZNER (* 23.9.1852 Beroun)

Moravský lichenolog a florista. Působil jako středoškolský profesor a později jako ředitel reálky v Prostějově. Zakladatel Klubu přírodovědeckého v Prostějově (1898). Byl všestranným přírodovědcem (pracoval rovněž v zoologii a geologii), v botanice se zabýval floristikou cévnatých rostlin a zejména lišejníků. Zemřel 9.1.1907 v Prostějově.

Bibliografie lichenologických prací viz Čas. Slez. Mus., ser. A, 5: 108, 1956, úplná bibliografie viz Věstn. Kl. Přírod. Prostějov 8,9: 5-7,1907.

KAREL BOŘIVOJ PRESL (+ 2.10.1852 Praha)

Profesor přírodopisu na filosofické fakultě University Karlovy a první kustod botanických sbírek Nár. musea. Narodil 17.2.1794 v Praze. V publikaci Repertorium Bot. Syst. (1834) publikoval seznam nových lišejníků.

VÁCLAV LOS (+ 2.11.1942 Hořovice)

Lichenolog florista, nar. 23.9.1874 v Mýtě u Rokycan. Ředitel školy v Hořovicích. Zabýval se floristikou a fytogeografií lišejníků Brd a Hřebeňů, publikoval celkem tři práce. Dokladový herbář je snad dosud uložen v muzeu v Hořovicích.

PAUL HORA (+ 24.11.1902 Plzeň)

Florista, lichenolog a bryolog, nar. 22.3.1854 v Plasech. V letech 1870-84 působil v Botanickém ústavu Německé university v Praze, od r.1878 jako asistent u prof. M.Willkomma. V r. 1884 na toto místo nastoupil V.Schiffner a Hora se odstěhoval do Plzně. Některé sběry z okolí Prahy, Plzně, okolí západočeských lázní a Šumavy jsou uloženy v herbáři PRC a PRM, větší část je ve Francii. Publikoval první soubornou květenu okolí Plzně (1883).

LADISLAV J. ČELAKOVSKÝ (+ 24.11.1902 Praha)

První profesor botaniky na české Karlově universitě (Purkyňův žák), kustod botanických sbírek Národního musea (syn básníka F.L.Č. a otec botanika L.F.Č.). Vynikající botanik, morfolog, taxonom, florista, významný organizátor botanického výzkumu Čech a zakladatel dokladového herbáře vyšších rostlin české flóry v Nár. museu, autor Prodrumu květeny české (1868) a Analytické květeny české (1879). Pro lichenologii bylo významné jeho rozsáhlé pojednání Lišejníky co dvojité bytosti rostlinné (1876) přijímající Schwendenerovu teorii.

RUDOLF VANĚK (+ 3.12.1952 Praha)

Narodil se 25.2.1898 ve Vlkově u Josefova, po vystudování obchodní akademie se posléze stal účtářenským ředitelem Elektrických podniků města Prahy a později Státní tiskárny v Praze. Od mládí se zajímal o přírodu, po počátečním obecném zájmu o mechy se rychle zapracoval i v taxonomii. Botanizoval v pražském okolí, většinou na lokalitách Velenovského. Záhy se seznámil s E.Bauerem, od kterého získal mnoho srovnávacího materiálu. Začal se věnovat rodu *Grimmia*. Příchodem J.Suzu do Prahy nabyla jeho práce již přesných forem a započal s přípravou flóry mečů Čech. Určoval většinou velmi dobře i kritické taxony. Současně se seznámil s J.Šmardou, kterému určoval nebo revidoval mnohé z jeho početných sběrů ze Slovenska. Později mu ponechal k publikování svoje mnohé významné nálezy (např. *Brachythecium vaněkii*, *Phascum halophyllum*; na základě Vaňkova určení publikuje Šmarda i *Polytrichum vaněkii*, aniž si však povšiml Vaňkova omylu). Sám publikoval nový druh *Phascum šmardeanum*. Vaněk navázal styky i s mnohými významnými bryology v zahraničí (např. L.Loeskem). Mimo četné exkurze do okolí Prahy se vydával - pokud to jeho zdravotní stav dovolil - na dovolenou do Vysokých Tater nebo na Českomoravskou vysočinu do okolí Škrdlovic. Později se jeho zdravotní stav zhoršil tak, že byl nucen ukončit terénní práci, ale tím více pak pracoval doma. Hned po ukončení války se zapojil do víru politického života, nešťastně se angažoval v pronásledování prof. Domina a na jeho následném vyloučení z ČSBS. Působil také v různých politických funkcích. Jako již těžce nemocný byl vyslán na politické školení mimo péči manželky a 3.12.1952 zemřel. Pohřben je na Vinohradském hřbitově v Praze.

Bibliografie viz Preslia 25: 281-282, 1953.

Zdeněk Pilous

EDVIN BAYER (* 7.12.1862 Chotěboř)

Paleobotanik a lichenolog. Vystudoval Universitu Karlovu (žák L.Čelakovského), působil jako kustod a později jako ředitel bot. sbírek Národního musea. Sbíral v Krkonoších, v okolí Prahy, Chotěboře aj. Pracoval na květeně českých lišejníků, jež však zůstala nedokončena. Zemřel 17.3.1927 v Praze.

FERENC FÓRISS (* 2.9.1892 Heves)

Maďarský lichenolog, florista a taxonom, žák G.Timkó a O.Szataly. Učitel v Míškolci. Vydával exsikiáty *Lichenes Bukkensis exsiccata* a *Lichenotheca Hungarica*.